Huoltovarmuuskeskus
Försörjningsberedskapscentralen
National Emergency Supply Agency

LAUSUNTO

19.5.2025 HVK/2025/00832

Lausuntopyyntö Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta

Huoltovarmuuskeskuksen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta

Huoltovarmuuskeskus (HVK) kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä uudeksi vesihuoltolaiksi. HVK tarkastelee esitystä lausunnossaan huoltovarmuuden näkökulmasta – arvioiden lain edellytyksiä poikkeusoloissa ja niihin verrattavissa vakavissa häiriötilanteissa turvata väestön toimeentuloa, maan talouselämää ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömiä taloudellisia toimintoja sekä niihin liittyviä teknisiä järjestelmiä. Vesihuolto on huoltovarmuuden kannalta keskeinen palvelu, joka ylläpitää muun muassa ruokahuollon ja terveydenhuollon toimintakykyä sekä tukee monia yhteiskunnan turvallisuuden kannalta strategisia tehtäviä.

Ehdotetussa lainsäädäntömuutoksessa on useita elementtejä, jotka tukevat huoltovarmuutta ja vastaavat nykyisellään kehittyvän turvallisuusympäristön vaatimuksiin. Esimerkiksi sääntelyssä on punnittu julkisen, ei-julkisen ja salassa pidettävän tiedon välistä rajanvetoa. On tärkeää, että vesihuollon kriittisiä rakenteita ja varautumistoimenpiteitä koskevia tietoja voidaan suojata asianmukaisesti tapauksissa, joissa tiedon julkisuus voisi muodostua toiminnan riskitekijäksi.

Lakiehdotuksen mukaan vesihuoltolaitosten tulee toteuttaa aiempaa laajempaa ja systemaattisempaa suunnittelua häiriötilanteisiin varautumiseksi. Ehdotus on kokonaisuudessaan kannatettava. Se korostaa vesihuoltolaitosten velvollisuutta huomioida toiminta- ja turvallisuusympäristön epävarmuuksien heijasteet omaan toimintaan. Vesihuollon suorituskyky on riippuvainen esimerkiksi kemikaalien ja varaosien saatavuudesta, mikä kytkeytyy monimutkaisiin globaaleihin tuotanto- ja toimitusketjutuksiin. Koska näiden häiriöt voivat johtaa vesihuollolle kriittisten tuotantopanosten saatavuushaasteisiin, HVK pitää tärkeänä, että lainsäädäntö velvoittaa vesihuoltolaitoksia aktiivisesti ylläpitämään häiriösietoisuuttaan. Tähän linjaan asettuu myös ehdotettu muutos lain 15 a §:ään koskien velvollisuutta harjoitella häiriötilannetoimintaa.

Lain 15 b §:n kolmatta momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ELY-keskus vastaisi jatkossa vesihuollon tilannekuvan ylläpidosta ja ilmoittaisi siinä tapahtuvista muutoksista maa- ja metsätalousministeriölle ja valtioneuvoston tilannekeskukselle. Aiemmassa lausunnossaan HVK esitti, että myös sen tulisi saada tieto tilannekuvan muutoksista voidakseen arvioida vaikutuksia ja tarvittavia toimenpiteitä toimialarajat ylittävien huoltovarmuusvaikutusten osalta. Nyt ehdotettu muotoilu, jossa ELY-keskuksen tulee tehdä yhteistyötä muiden viranomaisten ja HVK:n kanssa tilannekuvan muodostamiseksi, vastaa tähän tarpeeseen. HVK katsoo muotoilun palvelevan tarkoitustaan.

Esityskokonaisuuden ytimessä on *Vesi on meidän* -kansalaisaloitteessa esitetty tavoite estää yksityisomisteisten toimijoiden pääsy vesihuollon monopoliluonteisille markkinoille. Nyt ehdotettu tätä koskeva sääntelykokonaisuus sisältää useita huoltovarmuuden näkökulmasta perusteltuja elementtejä, mutta jättää myös kehittämisen varaa. Aiemmassa lausunnossaan HVK korosti tarvetta luoda edellytyksiä käyttöönottaa varajärjestelyjä tilanteisiin, joita poikkeusoloissa ja niihin verrattavissa vakavissa häiriötilanteissa voisi aiheutua. Ehdotetun 4 c §:n neljännen momentin mukaan jatkossa voitaisiin perustaa vain kokonaan kuntaomisteisia (tai asiakasomisteisia) vesihuoltolaitoksia ja tukkuvesihuoltolaitoksia. Vaikka lakiesityksen 15 a §:ssä säädetään, että poikkeusoloissa ja niihin rinnastettavissa vakavissa häiriötilanteissa palvelun saatavuutta voidaan suhteuttaa olosuhteisiin, on huoltovarmuuden kannalta keskeistä valmistella kyvykkyyksiä palauttaa ja korvata menetetty palvelukapasiteetti mahdollisimman nopeasti. Esimerkiksi tilanteessa, jossa kunnan vedenkäsittelylaitoksen toimintakyky on vakavasti ja pitkäkestoisesti häiriintynyt, voi volyymiltaan tehokkain vaste löytyä suurilta yksityisomisteisilta teollisuusyrityksiltä. Niinpä HVK toistaa aiemmin lausumansa: lainsäädännön ei tulisi muodostua esteeksi mahdollisimman monipuolisesti valmistella ja käyttöönottaa varajärjestelyjä vakavia poikkeusolosuhteita varten.

Lisätiedot	Lisätietoja antaa Ossi Heino, varautumisasiantuntija (ossi.heino@nesa.fi, 0295051125).
Liitteet	Ei liitteitä
Jakelu	Jakelu
Tiedoksi	Tiedoksi